

Възможности за моделиране на общинския бюджет чрез прилагане на обектно ориентирания подход

Катя Страхилова

УНСС, редовен докторант

в катедра „Публична администрация и регионално развитие“

Резюме: В съвременните икономически условия за развитието на местното самоуправление от съществено значение е финансовата стабилност на национално и местно ниво. Тя е пряко свързана с финансовата независимост на общините, която може да се разглежда, от една страна, като наличие на приходи, в това число и от основни приходоизточници, а от друга страна, и като начин, по който тези приходи най-общо се планират, събират и отчитат. В тази връзка от съществено значение за финансовата независимост на общината е рационализирането на процеса по формиране на общинския бюджет. Технологиата на бюджета е законово установена, но за да се разгледат отделните етапи от нея, а именно: съставяне и приемане, изпълнение, приключване и отчитане на общинския бюджет, те се представят като процеси. За тази цел се прилага обектно ориентираният подход за изграждане на цялостен модел, в резултат на който се съставят диаграми на процесите, установяват се слаби места, губещи роли на участници в тях и други недостатъци и се генерират препоръки за подобряване на някои от процесите.

Ключови думи: процеси, общински бюджет, обектно ориентиран подход.

JEL: H 61, H 71.

Увод

Един от основните проблеми на местното самоуправление е финансовата стабилност на национално и местно ниво. Финансовата устойчивост на националната икономика е тясно свързана с провеждането на адекватна политика за децентрализация като условие за развитие на местното самоуправление. Процесите по децентрализация водят до нарастване на приходните и разходните правомощия на общините. Това поражда необходим баланс между административния капацитет, професионалната квалификация и компетенции на служителите в общинската администрация и наличните технически средства за поемане на новите приходни и разходни правомощия, получени от процеса на децентрализация. Генерират се значителни проблеми за общините и предоставените им от държавата правомощия и по-конкретно относно предоставянето на ресурси, източници на ресурси, права за определяне на техния размер, начини на използване и отговорности за финансиране на публичните услуги, които са свързани с финансовата децентрализация. За тази цел е необходимо извършването на периодична оценка с оглед подобряване на финансовото състояние на общината. За общината като основна административно-териториална единица е важна

финансовата независимост като условие за извършване на дейностите, свързани с изпълнение на местните приоритети. Финансовата независимост се засяга от Л. Василева, която казва, че: „местното самоуправление и местната самостоятелност са немислими без финансова независимост“ [3]. Финансовата независимост на общините има два аспекта: наличие на приходи и начинът, по който се планират, събират и отчитат. От своя страна всичко това е неизменна част от общинския бюджет, който е самостоятелен бюджет на общината, формиран на основата на собствени приходоизточници и субсидии от държавата. Общинските бюджети се управляват от органите на местното самоуправление. Това е заложено и в чл. 3 от Европейската харта за местно самоуправление: „Под местно самоуправление се разбира правото и реалната възможност за местните общности да регулират и да управляват в рамките на закона, на тяхна отговорност и в интерес на тяхното население, съществена част от обществените дела“¹.

Финансовата независимост е с изключително голямо значение за развитието на органите на местно самоуправление. Тя се свежда до възможността общините да разполагат с достатъчно собствени средства, което предполага реализацията на местните приоритети.

Общините в Република България се нуждаят от високкоквалифицирана, мотивирана, отворена към гражданите, осигурена с необходимите високотехнологични средства общинска администрация като условие за финансовата независимост на местното самоуправление.

Финансовата независимост на общините е функция на собствените приходи като еле-

мент на приходната част от общинския бюджет. Съгласно чл. 141 от Конституцията на Република България и чл. 14 от Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА) общината има право на самостоятелен бюджет. Съставянето, приемането, изпълнението, приключването и отчитането на общинските бюджети се регулира от разпоредбите на Закона за общинските бюджети (ЗОБ).

Целта на разработката е: “Като се анализират характеристиките на приходните процеси на общините и наличните възможности за тяхното описание, да се изградят диаграми на процесите”.

За постигането на тази цел се поставят следните задачи:

1. Анализ на състоянието на проблема и изясняване на понятийния апарат.
2. Анализ на възможностите за описание на процесите чрез прилагане на обектно ориентирания подход.
3. Създаване на диаграми на процесите.

След постигане на целта и изпълнението на задачите се очаква процесите от бюджетната технология на общините да се опишат посредством диаграми и да се направят изводи за всеки процес.

Според някои автори „бюджетът е съвкупност от икономически отношения, посредством които държавата или местните органи натрупват, разпределят и използват общодържавния или регионалния фонд от парични средства“ [3]. Според същия източник „бюджетът (държавен и местен) е продукт на бюджетното финансово планиране“,

¹ ЕХМС е подписана на 15 октомври 1985 г. в гр. Страсбург, Франция. България ратифицира хартата със закон, приет от 37-ото Народно събрание на 17 март 1995 г. (ДВ, бр. 28 от 28.03.1995 г.). Тя се състои от 18 члена, първият от които указва начина и степенята на обвързване на страните с ЕХМС, а останалите 17 са разделени в три части.

а „бюджетното планиране представлява сложен процес, включващ: проучване, информационно осигуряване, разработка, приемане (одобряване), гласуване и контрол като елементи на цялостния процес на съставяне и на изпълнение на бюджетите, т.е. финансовите планове на национално и регионално равнище (области и общини)“ [3]. Най-общо бюджетите могат да се разделят на: държавен бюджет и местни бюджети. „Държавният бюджет е основен финансов план на държавата“ [9]. Той се формира от държавни приходи и публични разходи.

Държавният бюджет може да се определи, като: „финансов план за държавните приходи и разходи за определен период (обикновено една година), който е утвърден от парламента и има статут на закон“ [9].

Освен на национално ниво, т.е. държавен бюджет, съществуват и местни (общински) бюджети, които общините изготвят в съответствие с чл. 141 от Конституцията на Република България и чл. 14 от ЗМСМА. Определение за местен бюджет дават редица автори. Л. Василева и колектив дефинират местния бюджет като „общински документ с изключително важно значение. Бюджетът е и средство за контролиране, насочване на обществените финансови ресурси, за управление на услугите за населението и за планиране на бъдещи дейности“ [3]. Според други автори „Териториалните бюджети са бюджети на самоуправляващите се териториални общности. В България това са общинските бюджети, но в други страни съобразно особеностите на административно-териториалното деление и степента на фискална автономия съществуват и други разновидности. Общинските бюджети осъществяват трансфери с централния бюджет (те биват попълвани при доказан недостиг на средства за осъществяване на минималните дейности, които са им делегирани), но не са част от него. Общинският бюджет

се разработва от общинската администрация и се приема от общинския съвет“ [9]. Според същия автор съществуват и специализирани бюджети, които са „бюджети на отделни министерства и ведомства (съдебната власт, Сметната палата и т.н.)“ [9].

Съставянето, приемането, изпълнението, приключването и отчитането на общинските бюджети, бюджетните взаимоотношения между общините и централния бюджет и режимът на извънбюджетните средства на общините се уреждат със ЗОБ. В глава трета „Съставяне и приемане на общинския бюджет“ от ЗОБ са посочени информационните източници, необходими за съставянето на проектобюджет. В тази глава са указани дейностите и процедурите, които се извършват от планирането на проектобюджета до неговото приемане от общинския съвет. След приемането на общинския бюджет следва неговото изпълнение. Сроковете, дейностите и правомощията на органите на управление, отговорни за изпълнението на бюджета, се посочват в глава четвърта „Изпълнение на общинския бюджет“ от ЗОБ. В глава пета „Отчитане на общинския бюджет“ от ЗОБ са регламентирани срокът и дейностите, свързани с приключването и отчитането на общинския бюджет.

Съставянето на проекта на общинския бюджет се организира от кмета на общината. Общинската администрация оказва съдействие на общината при определяне на годишния размер и месечните постъпления от приходите. Според някои автори „Организирането е процес на изграждане на ефективна структура на организацията, която би позволила на персонала да работи за постигане на нейните цели“ [11].

Ако съставянето, приемането, изпълнението, приключването и отчитането на общинския бюджет се представят чрез последовател-

ност от определени дейности, извършвани от общинската администрация за постигане на дадена цел, те могат да се дефинират като отделни процеси от бюджетната технология и да се представят графично чрез обектно ориентирания подход.

1. Главното в обектно ориентирания подход

А) Приложение на обектно ориентирания подход при описанието на бюджетната технология

За описание на процесите от бюджетната технология техният жизнен цикъл може да се раздели на следните фази:

- **Проектиране.** Процесът на проектиране обхваща идентификация на съществуващите бюджетни процеси, като целта е изграждането на модел с описанията на характеристиките на процесите.
- **Моделиране.** Моделирането е основна част, като възможен подход е изграждането на обектно ориентиран модел на изследваните процеси.
- **Изпълнение.** Изпълнението на вече моделираните процеси изисква съответни организационни правила и инфраструктура.
- **Мониторинг.** Мониторингът обхваща проследяване на отделните процеси с цел тяхното подобрене.
- **Оптимизация.** Процесът на оптимизация включва извличане на информация за изпълнението на бюджетния процес и неговите промени, както и подобрения в неговото описание. Според някои автори „оптимизацията на бизнес процесите създава по-голяма бизнес стойност“ [14].

За неговото осъществяване е важно да се дефинират понятията „процес“ и „дейност“.

В литературните източници се срещат редица определения за понятието „дейност“. То се определя като „това, което човек върши в някоя област на живота, работа, занятие“ [2]. В същия източник понятието „процес“ се определя като „съвкупност от последователни действия, поредица от явления, смяна на състояния или етапи от развитието на нещо“ [2]. Понятието „процес“ според някои автори е „серия от определени последователни стъпки и задачи, които се извършват многократно“ [13]. Определение за „процес“ се дава и от Руан през 2009 г., според когото процесът е „серия или мрежа от добавената стойност към дейности, изпълнявани от техните съответни роли или сътрудници за целенасочено постигане на общата цел“ [15]. В научната литература управлението на процесите се свързва със стратегическите активи на всяка организация. Управление на процес е „управленски подход, свързан с привеждането на всички аспекти и дейности в една организация към нуждите на потребителите на услуги“ [16].

В литературата е възприето, че [8] основни компоненти на обектно ориентирания подход са обект, клас и връзка.

- **Обектът** е конкретно проявление на класа, към който принадлежи. Той представлява съвкупност от данни, чрез които се описва дадената структура. Отделните обекти се наричат още инстанции.
- **Класът** е шаблон, по който могат да се обособяват обекти. Той е абстрактно представяне на колекции от обекти, имащи сходни атрибути и операции, които могат да се извършват върху тях.
- **Връзката** показва в какви отношения влизат помежду си класовете. Най-общо това са: асоциация (може да се дефинира и като множественост, която показва максималния брой екземпляри от една същност); агрегация – тя моделира връзката „цяло –

част“; „генерализация – наследяване“ – тази връзка указва, че дадена същност е разновидност на друга и наследява нейните атрибути. Задава в какви отношения влизат помежду си класовете.

Обектно ориентираният подход има няколко основни принципа:

- **Абстракция.** Разглеждане само на онези детайли и характеристики на даден обект, които имат значение при решаването на конкретен проблем, и съответно, игнориране на всички останали.
- **Капсулиране.** Капсулацията е метод за прилагане на абстракцията. Капсулирането скрива вътрешната реализация на класовете.
- **Наследяване.** Наследяването представлява механизъм за създаване на йерархия. То позволява на един клас да „наследява“ (поведение и характеристики) от друг, по-общ клас.
- **Полиморфизъм.** Полиморфизъм е способността на един обект да съществува в различни форми. Полиморфизмът представлява свойство на обектите от един клас да имат различна реализация по отношение на едни и същи методи.

При обектно ориентираното моделиране моделът следва принципите на обектно ориентирания подход, а основните действия, които се извършват, са:

- Определяне на класовете, т.е. шаблона по който могат да се обособяват обекти.
- Определяне на атрибутите на класовете – трябва да се моделират само съществените характеристики на класовете.
- Определяне на операциите на класовете – действията се моделират с операции (методи).
- Определяне на връзките между класовете.

Прилагането на обектно ориентирания подход за моделиране на общинския бю-

джет позволява съставянето и приемането, изпълнението, приключването и отчитането на общинския бюджет да бъдат представени като процеси, което има следните предимства.

- Систематизиране на данните за дейностите в анализирания предметна област.
- Изясняване на последователността от извършвани действия при всяка от дейностите;
- Определяне на необходимите ресурси за извършването на всяка дейност.
- Възможности за откриване на „тесни места“ в съответните дейности.
- Възможности за откриване на дублиращи се роли на участниците в процесите.
- Възможности за оптимизиране на процесите и дейностите.

В) Унифицирани средства за обектно моделиране

Обектното моделиране се осъществява чрез унифициран език за обектно моделиране (UML) [10.]. Той се появява през 1997 г. и обединява в себе си много обектно ориентиран езици за графично моделиране, които процъфтяват в края на 80-те и началото на 90-те години на XX век. Графичните средства, които той предлага, позволяват да бъде направен подробен анализ, от една страна, на целите, а от друга – на техническата им реализация. UML дефинира нотации и метамодел за всеки един от типовете диаграми. Нотацията е графичната част на един UML модел, т.е. „графичния синтаксис“ на езика. Метамоделът представлява дефиниране или описание на понятията, използвани в диаграмите.

Основните положителни аспекти от употребата на UML са следните:

- Посредством диаграмите може да се разбере и опише много добре дадена система.

Чрез средствата за визуално моделиране основни понятия като „кой“, „какво“ и „как“ се описват чрез символи и диаграми.

- Тъй като е широко известен език за моделиране и е познат на голям кръг от хора, разработените от различни екипи модели са разбираеми и за външни на екипа специалисти.
- Дава възможност системата да се опише от структурна и динамична гледна точка.
- Може да се използва за описание на системи от различни области.
- Позволява:
 - а) оптимизация на изграждания модел, преди той да бъде реализиран;
 - б) ефикасно разширяване или промяна на съществуващите модели с цел включването на нови изисквания в бързо променящата се среда;
 - в) създаване на качествена и всеобхватна проектна документация.

На фигура 1 е представено многообразието от диаграмите, които поддържа UML езикът:

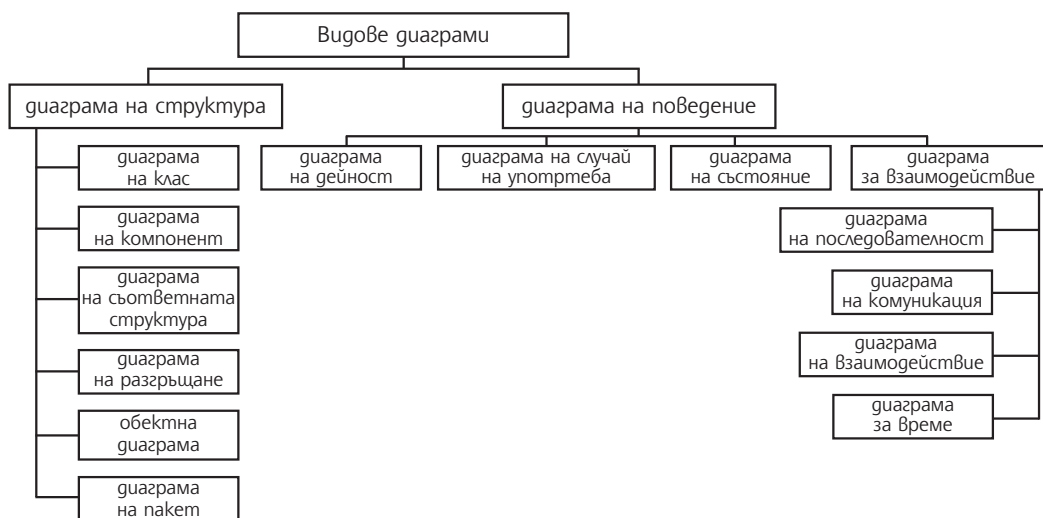
UML диаграмите могат да се разделят основно на 2 вида:

- Статични – описващи структурата и състоянието на системата.
- Динамични – описващи поведението и промените на системата във времето.

Комбинацията между диаграми на структури и на поведение дава представа за различни аспекти на анализиранията система. Всяка една от диаграмите има своя специфика и е подходяща да се използва в различни случаи и за различни цели. Основната употреба на диаграмите може да се обобщи в две направления:

а) Диаграми на структури:

- Диаграма на клас – те са „гръбнакът“ на UML и са задължителни за всеки обектно ориентиран модел.
- Диаграма на пакет – полезни са в системи с голям мащаб и представят зависимостите между отделни елементи на системата.
- Диаграма на съставна структура – показват вътрешната структура на класовете.
- Диаграми на компоненти – подходящи са, когато системата се разделя на отдел-

Фигура 1. Видове диаграми

ни компоненти и е необходимо да се изрази връзката между тях.

- Диаграма на разгръщане – показва физическата схема на изследваната система.
- Обектна диаграма – показва състоянието на обектите в дадена система в точно определен момент. Полезна е за показване на примери на свързани обекти.

б) Диаграми на поведение:

- Диаграма на дейност – показва същността на дадена система, като моделира потока на преминаване от една дейност към друга.
- Диаграма на случай на употреба – показва взаимодействията между системата и потребителите на нейния продукт.
- Диаграма на състояние – показва състоянията, през които преминава един обект в рамките на неговия жизнен цикъл.
- Диаграма на последователност – представя поведението на обектите и съобщенията, обменяни между тях в рамките на даден сценарий.
- Диаграма на взаимодействие – съчетава диаграми на дейност и диаграми на последователност.
- Диаграма на комуникация – подобна е на диаграмата на последователност, но акцентира върху връзките между участниците в процеса на тяхното взаимодействие.
- Диаграма за време – полезна е за показване на ограничения във времето при промяна на състоянията на обектите.

За описание на процесите и дейностите, извършвани от общинската администрация, ще бъде разработен обектно ориентиран модел. За изграждането му ще се използва Power Designer 12.5. Софтуерът позволява приложението на следните основни компоненти: ресурси, действия, връзки, организационни единици, начало на процес, край на процес и др. За диаграмите, които следва да се съставят

за описание на технологията на общинския бюджет, се използват следните компоненти: ресурси, действия, връзки, организационни единици, начало на процес, край на процес и файл. При обектно ориентирания модел за изграждане на диаграмата за съставяне и приемане на общинския бюджет (фигура 2) приетите от общинския съвет стратегия, прогнози за развитие на общината и общински план за развитие са елемент „ресурс“ за съответната организация или дирекция, доколкото чрез тях се правят разчетите за проектобюджета и на диаграмата на процеса те се обозначават със знак за „ресурс“. Извършваните действия, като например обобщаването на предложенията, представянето на разчетите, общественото обсъждане, внасянето в общинския съвет и др., се обозначават със знак за „действие“. Графично представяне имат и всички връзки между ресурсите и действията, а също така и между самите действия. Характерна особеност на този вид представяне е компонентът „организационна единица“, чрез който се описват участниците в процесите, които използват съответните ресурси и извършват всички действия. Такива са например: кмет, Министерство на финансите, кметове на кметства и райони, дирекция „Бюджет и финанси“, местната общност и общинският съвет. Това представяне позволява ясно определяне на действията, които извършва всеки участник в процеса, както и открояване на „тесните места“ в процесите.

2. Моделиране на общинския бюджет чрез използване на обектно ориентирания подход

А) Съставяне и приемане на общинския бюджет

Процесът по съставяне и приемане на общинския бюджет е разработен спо-

ред нормативните изисквания и диаграмата му е представена на фигура 2. Съставянето и приемането на общинските бюджети се регулира нормативно от разпоредбите на глава трета, „Съставяне и приемане на общинския бюджет“ от ЗОБ [12].

Както е показано на диаграмата, бюджетният процес започва от кмета на общината, тъй като съставянето на проекта на общинския бюджет се организира от него със съдействието на кметовете на кметствата и на районите. Разчетите по проекта за бюджет се съставят на основата на:

- приетите от общинския съвет стратегия, прогнози за развитие на общината и общинския план за развитие;
- бюджетната прогноза в съответствие с общоикономическите изисквания, очертаваща параметрите на общинските приходи за следващите три години;
- предложенията на местната общност чрез консултации, срещи и публични обсъждания;
- предложенията на кметовете на кметствата и районите, кметските наместници и ръководителите на бюджетните звена;
- задълженията по финансиране на общинския дълг;
- разделението на дейностите на местни и делегирани от държавата, финансирани чрез общинските бюджети;
- стандартите за делегираните от държавата дейности;
- предложенията на съответните министерства за структурни промени в делегираните от държавата дейности при запазване самостоятелността на общинския бюджет;
- информацията от Министерство на финансите за очакваните постъпления от държавните трансфери по линия на централния бюджет;
- задълженията по национални и регионални програми и проекти.

След обобщаване на направените предложения от дирекция „Бюджет и финанси“ (наименованието за различните общини е различно), което е показано на фигура 2, се формират разчетите по проекта за бюджет, които се представят на кмета. Той представя в Министерството на финансите прогноза за размера на собствените приходи и местните разходи, намеренията на общината за поемане на общински дълг, както и предложение за размера на целевата субсидия от централния бюджет за капиталови разходи за съответната бюджетна година.

Както е видно от диаграмата, кметът на общината съставя проекта на бюджет на основата на определените със Закона за държавния бюджет на Република България за съответната година укрупнени показатели за постъпленията от субсидии от централния бюджет, натуралните и стойностните показатели за делегираните от държавата дейности и при спазване на единната бюджетна класификация.

След съставяне на проекта на бюджет той се предоставя на местната общност за публично обсъждане. За постъпилите предложения се съставя протокол, който се прилага като неразделна част към проекта на бюджет при внасянето му от кмета на общината за разглеждане от Общинския съвет.

Кметът на общината внася в Общинския съвет проекта на общинския бюджет след приемането на Закона за държавния бюджет на Република България за съответната година. Комисиите към Общинския съвет разглеждат проекта на бюджета и дават становище по него в съответствие с правилника за организацията и дейността на Общинския съвет и общинската администрация.

Общинският съвет трябва да приеме общинския бюджет в срок до 45 дни от при-

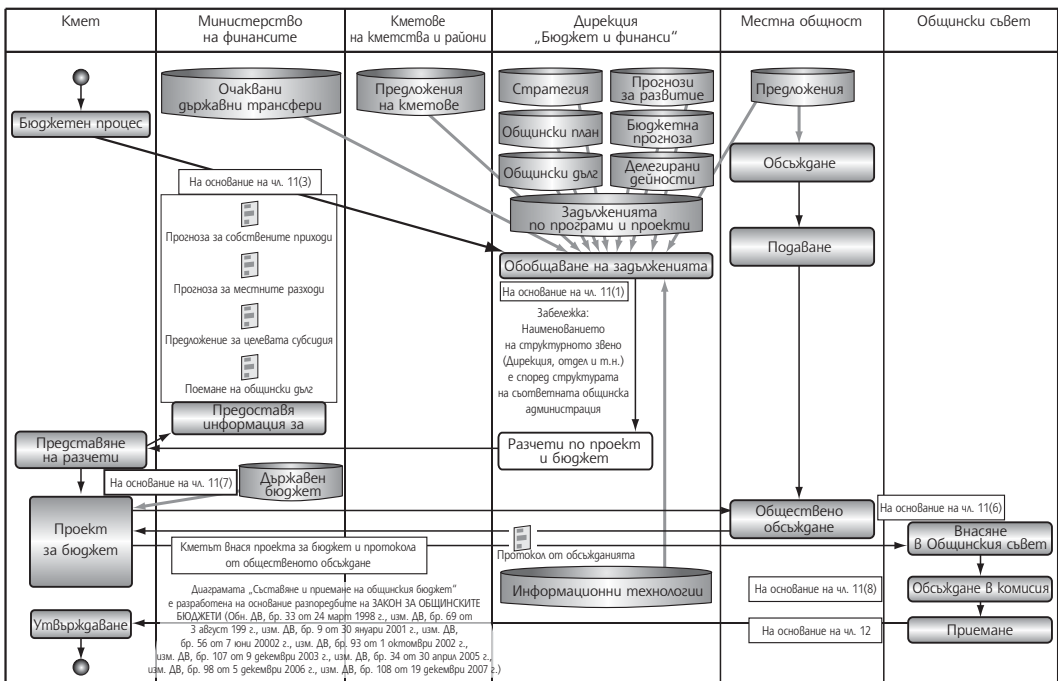
емането на Закона за държавния бюджет на Република България за съответната година. След приемане на бюджета от Общинския съвет, той трябва да се утвърди от кмета на общината. Това е и краят на процеса по съставяне и приемане на общинския бюджет, което е обозначено на диаграмата със знак за „край на процес“.

От направения анализ следва изводът, че процесът по съставяне и приемане на общинския бюджет е важен, тъй като неговото формиране изисква точно и компетентно изготвяне на различните прогнози както за приходите, така и за разходите, което, от една страна, е важно за изпълнението на бюджета, а от друга страна, доброто прогнозиране на собствени приходи води до тяхната добра събираемост и до подобрява-

не на финансовото състояние на общината. За тази цел е необходимо да се разработват варианти – например оптимистичен и пессимистичен вариант на общинския бюджет преди неговото приемане, за да се обсъдят различни възможности и да се приеме реално изпълним бюджет.

Б) Изпълнение на общинския бюджет

След приемането на общинския бюджет следва процесът по **изпълнение на общинския бюджет**. Той е разработен според нормативните изисквания и диаграмата му е представена на фигура 3. Изпълнението на общинския бюджет се регулира нормативно от разпоредбите на глава четвърта, „Изпълнение на общинския бюджет“ от ЗОБ.

Фигура 2. Диаграма „Съставяне и приемане на общинския бюджет“

Изпълнението на общинския бюджет започва на 1 януари и приключва на 31 декември всяка година. Процесът по изпълнение на бюджета се организира от кмета на общината съвместно с кметовете на кметствата. Както е показано на диаграмата, част от изпълнението на бюджета включва събирането на собствени приходи, както и получаването на държавни трансфери. Те се формират, както следва:

Собствените приходи в общинския бюджет са:

- местни данъци;
- местни такси;
- услуги и права, предоставяни от общината;
- общинска собственост;
- глоби и имуществени санкции;
- лихви и неустойки;
- други постъпления.

Държавните трансфери са:

- субсидии;
- субвенции;
- безлихвени заеми от централния бюджет за финансиране на разходи, в т.ч. за данък върху добавената стойност, до възстановяването им по одобрени проекти и програми, финансирани от Европейския съюз.

Събирането на собствени приходи в общинския бюджет се извършва от общинската администрация. Плащанията се извършват по два начина. Единият от тях е разплащане чрез банкови сметки, като съгласно чл. 21 (1) от ЗОБ банковото обслужване на бюджета и бюджетните сметки на общината, както и отчитането на операциите и средствата по тях се извършват по реда, определен със Закона за устройството на държавния бюджет и Закона за държавния бюджет на Република България за съответната година. Другият начин е разплащане на каса в общината. Операциите по касовото изпълнение на общинския бюджет се извършват безплатно.

Собствените приходи се формират от местни данъци и такси, услуги и права, глоби и имуществени санкции, лихви и неустойки и др., които местната общност заплаща в полза на общината. От приходите, които постъпват в общинския бюджет, се правят и разходи, които са до размера на постъпленията от приходите. В разходната част на бюджета се предвиждат бюджетни кредити за финансиране на местните и делегираните от държавата дейности. При възникване на недостиг на средства за финансиране на местните дейности в процеса на изпълнение на общинския бюджет могат да се осигуряват заеми. Решение за осигуряването на заеми се взема от общинския съвет. Заемите могат да се предоставят от извънбюджетни средства и фондове на общината, банки и други финансови институции или други източници. Кметът на общината внася в общинския съвет информация за текущото изпълнение на бюджета и предоставя информацията на местната общност. Той прави предложение за актуализиране на общинския бюджет, което предоставя на общинския съвет, който пък взема решение за актуализирането му. Общинският съвет може да открива, закрива или реструктурира бюджетни звена в общината, финансирани със собствени приходи, във връзка с оптимизиране на бюджетните разходи и потребностите на населението, а финансовите последици от решенията на общинския съвет са за сметка на общинския бюджет. Изпълнението на общинския бюджет приключва на 31 декември, което е представено със знака за „край на процес“.

Основната част от изпълнението на общинския бюджет е събирането на собствените приходи. Това е важна част от дейността на общинската администрация, защото от нивото на собствените приходи до голяма степен зависи финансовото състояние на общината и в резултат на това изпълнението на разходната част на бюджета и по-конкретно –

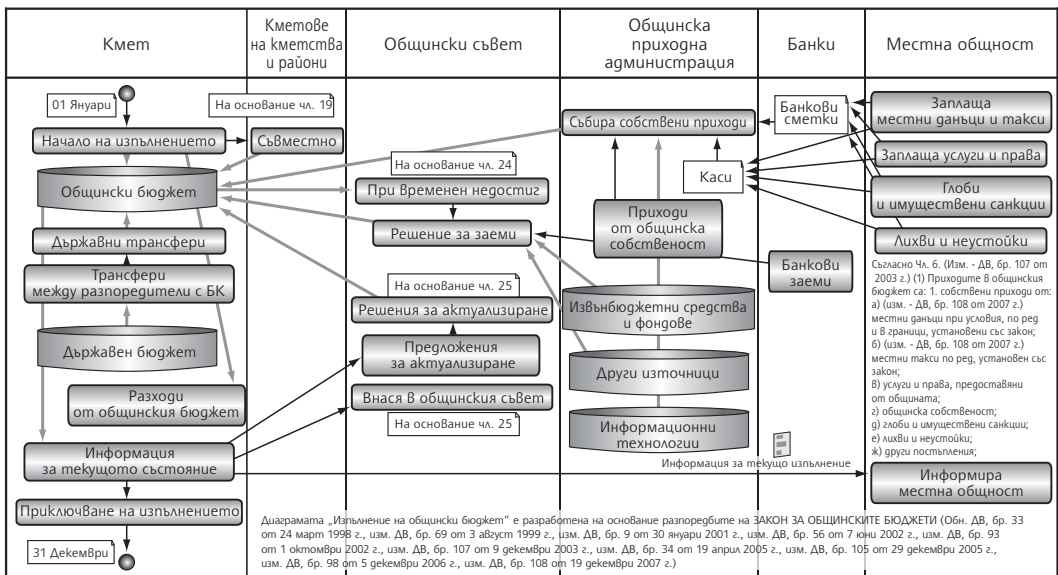
финансовата независимост за изпълнение на местните приоритети. За тази цел е важно планирането както на очакваните приходи, така и на планираните разходи, т.е доброто съставяне и приемане на общинския бюджет, което е предходния разгледан процес.

В) Приключване и отчитане на общинския бюджет

Процесът по приключване и отчитане на общинския бюджет е разработен според нормативните изисквания. Приключването и отчитането на общинските бюджети се регулира нормативно от разпоредбите на глава пета, „Отчитане на общинския бюджет“ от ЗОБ и диаграмата му е представена на фигура 4.

От започване на изпълнението на общинския бюджет до неговото приключване кметът на общината изготвя периодични отчети за състоянието на бюджета. През този период

се извършва както вътрешен, така и външен контрол по изпълнението на бюджета. Вътрешният контрол се осъществява от специализирано звено, отдел, дирекция или финансов контролър. За различните общини наименованието е различно в зависимост от структурата на общината. В резултат от извършения вътрешен контрол се правят доклади за резултатите от контрола. Външният контрол се осъществява от Сметната палата. След приключването на бюджета кметът на общината изготвя годишен отчет за изпълнението му и го представя на местната общност за публично обсъждане. Годишният отчет се представя в общинския съвет, където се разглежда и приема от общинските съветници. Приетият от общинския съвет годишен отчет се представя в Сметната палата. От своя страна тя извършва одит на изпълнението на общинския бюджет, изготвя доклад и приема и заверява годишния отчет на общината. Приетият и заверен от Сметната палата годишен отчет за изпълнението

Фигура 3. Диаграма „Изпълнение на общинския бюджет“

на общинския бюджет се представя за сведение в Министерството на финансите.

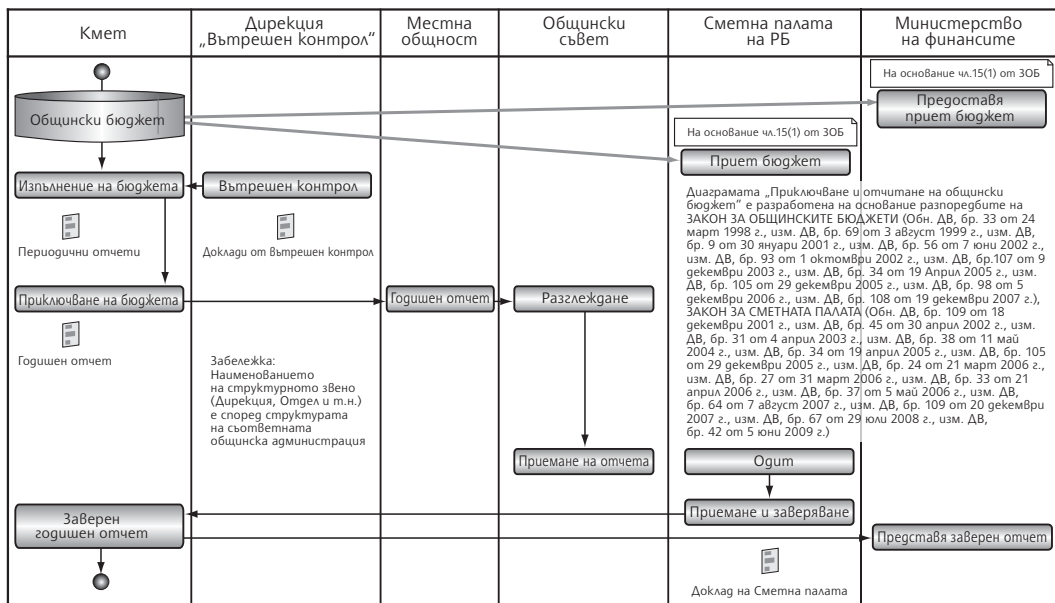
Организационните единици в тази диаграма са кмет, дирекция, осъществяваща вътрешния контрол (наименованието на организационната единица е различно за различните общини), местна общност, общински съвет, Сметна палата и Министерството на финансите. Характерна особеност на тази диаграма е, че организационните единици извършват последващи действия без да използват допълнителни „ресурси“. Единственият т.нар. „ресурс“ в тази диаграма е общинския бюджет.

Приключването и отчитането на общинския бюджет е последният процес от бюджетната технология. Чрез него се проследява дали заложеното в общинския бюджет под формата на приходи и разходи е изпълнено в края на бюджетната година, която съвпада с календарната година.

Както се вижда, процесите от бюджетната технология са последователно свързани и доброто планиране в началото води до добро изпълнение на общинския бюджет, което се вижда след неговото приключване и съответно – след отчитането му.

Заклучение

Разглеждането на отделните етапи на бюджетната технология като процеси, представени чрез обектно ориентирания модел, предоставя възможност за визуално онагледяване, което позволява да се установят връзките между отделните участници в процесите, самите участници, както и техните действия. В резултат на това може да се открият дублиращи роли на участниците, слаби места в отделните процеси, както и възможности за тяхното подобряване. Това от своя страна ще доведе до подобряване не само на отделни

Фигура 4. Диаграма „Приключване и отчитане на общински бюджет“

те процеси, но и на цялата бюджетна технология, защото процесите са взаимно свързани и тяхното разделение е невъзможно. Приложението на този подход в бюджетирането на общинските дейности дава възможност за систематизиране на данните за дейностите в анализираната област и за изясняване на последователността от извършваните действия при всяка дейност. При прилагането на обектно ориентирания подход могат да се генерират и някои проблеми като неточно определени характеристики на процесите и пропуски при връзките на диаграмите. Използването на унифициран език за обектно моделиране позволява да се оптимизира изграденият модел, преди да се реализира, както и да се създаде ефективно разширяване или да се променят съществуващите модели с цел включване на нови изисквания в променящата се среда.

С оглед непрекъснатите промени в обкръжаващата среда и икономическото развитие на бизнеса и гражданите в района на общините им се налага да прилагат нови механизми за планиране на общинския бюджет, за реализиране на инфраструктурни проекти, за участие в проекти на ЕС. Във връзка с това от съществено значение е административният капацитет на общинската администрация, който трябва да съответства на нуждите от прилагане на съвременни подходи, информационни и комуникационни технологии, което е тясно свързано с квалификацията и компетенциите на служителите, а не на последно място – и с тяхната мотивация.

Литература

1. Актуализирана стратегия за децентрализация 2006-2015 г.
2. Андрейчин, Л., Л. Георгиев, Ст. Илчев и кол., Български тълковен речник, Наука и изкуство, С., 2008.
3. Василева, Л., Г. Велковска, А. Манолова, Регионално планиране и прогнозиране, С., 2001.
4. Европейска харта за местно самоуправление.
5. Закон за местното самоуправление и местната администрация.
6. Закон за общинските бюджети.
7. Конституция на Република България.
8. Петров, Д., Обектно ориентирану системи, С., 2009.
9. Стоенчева, Ц., Публични финанси, УИ „Стопанство“, С., 2007.
10. Фаулър, М., UML основи, Издателство „Софтпрес“, С.
11. Христов, Х., Основи на управлението, УИ „Стопанство“, С., 2008.
12. <http://www.lex.bg>
13. <http://www.surveymethods.com/glossary/Process.aspx>
14. NIH (2007)., Business Process Management (BPM), Service Pattern. Accessed, 29 Nov 2008.
15. Ryan, K. L. Ko. A computer scientist's introductory guide to business process management (BPM), ACM Press, 2009.
16. Smart, P., A. H. Maddern, & R. S. Maull, (2008) Understanding Business Process Management: implications for theory and practice, British Journal of Management, on line 2008. [ИТА](#)